

Govor prvog zamjenika visokog predstavnika Donalda Haysa na konferenciji o uticaju proširenja EU na BiH i Sloveniju u organizaciji IEDC – Poslovne škole sa Bleda

Ekonomska obnova je dijelom stvar povjerenja

Dame i gospodo,

U cijeloj bivšoj Jugoslaviji mjesto teškoindustrijskih giganta koji su nekada dominirali privredom zauzimaju mala i srednja preduzeća.

To nije jednostavan, lak ili bezbolan proces. On je kompleksan, i povezan je sa brojim socijalnim i ekonomskim pomjeranjima.

I zato je ovaj proces tako često okružen nesporazumima. Ti nesporazumi mogu biti rezultat loših namjera – među onima koji imaju lične razloge zašto ne žele uspješnu tranziciju – ili je pak riječ o istinskom nerazumijevanju među ljudima koji su odgojeni u kulturi koja je svjesno težila tome da zaobiđe zahtjeve slobodnog tržišta.

Šta god da su razlozi za to, ne treba praviti grešku pa na ovaj problem gledati kao na dosadnu ali nebitnu smetnju.

Nerazumijevanje je važno.

Nerazumijevanje može odlučiti o tome da li će tranzicija biti uspješna ili ne.

Isuviše je nerazumijevanja u Bosni i Hercegovini. Isuviše je velika razlika između ekonomske *stvarnosti* – zamki i teškoća koje se u njoj kriju, kao i mogućnosti i koristi koje ona nudi – i *percepcije* o njima.

Ta razlika često podriva povjerenje među investitorima, među građanima, i među onima koji donose političke odluke. A to podrivanje povjerenja moglo bi imati razorne posljedice ukoliko se na njega ne stavi tačka.

Čak i površan pogled na stanje bosanskohercegovačke privrede danas otkriće velike strukturalne promjene, što je pozitivno.

Sektor bankarstva je, nakon rigorozne čistke, iznimno živahan. Kreditiranje malih preduzeća i pojedinaca je u porastu, a banke počinju zauzimaju svoje pravo mjesto u privredi ove zemlje – mjesto prirodnog i efikasnog izvora kapitala, koji podmazuje mehanizme proizvodnje i otvaranja radnih mjesta.

U posljednje dvije godine došlo je do smanjenja kamatnih stopa sa dvocifrenih na 9 do 10 posto – što je još uvijek visoko, ali polako dolazimo u situaciju u kojoj se bankovni krediti vide kao podsticaj privrednim aktivnostima, a ne njihova kočnica.

No izgradnja funkcionalnog bankovnog sektora – što je preduvjet za održiv ekonomski razvoj – nije dovoljna samo po sebi. Morate stvoriti i *percepciju* o funkcionalnom bankovnom sektoru koji.

Percepcija mora odgovarati stvarnosti.

Međutim, u BiH i dalje postoji klima negativnih špekulacija – postoje *pretpostavke* o bankarstvu u ovoj zemlji, i činjenica da one nisu tačne ne čini ih ništa manje štetnim.

Rezultat toga je da mnogi strani investitori, na primjer, budu iznenađeni kada čuju da BiH ima jedan od najdinamičnijih bankovnih sektora u regiji.

Ova zemlja također ima i jednu od najstabilnijih valuta u regiji, a – što je za mnoge iznenađenje – uvođenje trezorskog sistema poslovanja u brojne strukture glomaznog višeslojnog sistema vlasti znači da je BiH izgradila i jedan od najrigoroznijih sistema javnog računovodstva u regiji.

Poboljšani standardi javnog računovodstva jedan su od razloga što je nedavno provedena revizija poslovanja Predsjedništva BiH izazvala burne reakcije. Revizori – državni službenici sa jasnim nadležnostima, sa zadatkom da pregledaju račune Predsjedništva prema tačno utvrđenim kriterijima – mogli su primjeniti odgovarajuće računovodstvene metode i svoj su posao uradili na pravi način.

Naravno, rezultati adekvatne supervizije vođenja javnih sredstava često su neprijatni sa stanovišta političara.

Još jedna oblast gdje su prave reforme počele davati rezultate je oblast domaćeg duga ove zemlje. Suočeni sa mamutskim dugom kojeg čine potraživanja građana po osnovu zahtjeva za isplatu ratne štete, neplaćenih plata i penzija te stare devizne štednje, bosanskohercegovačke vlasti su krajem prošle godine sa MMF-om dogovorile plan prema kome će se po prvi istinski suočiti sa pitanjem ovog duga. Ovaj plan sadrži rokove za isplatu gotovinskih sredstava te dodjelu obveznica – pri čemu će najugorženije kategorije biti isplaćene u gotovini dok će se preostale obaveze riješiti izdavanjem obveznica. Vlasti jednostavno nemaju resursa da osiguraju da svi dobiju iznos svih svojih potraživanja u gotovini, no prema ovom planu povjerioci će dobiti dio svojih potraživanja, a dugoročni instrumenti plaćanja će pokriti razliku.

Na ovaj način konačno će se riješiti pitanje nepokrivenih obaveza vlade, koje je do sada predstavljalo glavnu kočnicu za privlačenje investicija potrebnih za otvaranje novih radnih mjesta.

Još jedan korak organa BiH koji je bio usmjeren ka

zadovoljavanju potreba privrede bilo je osnivanje 15 privrednih sudova za rješavanje nagomilanih slučajeva iz ove oblasti, s ciljem smanjenja prosječnog trajanja postupka u privrednim sporovima u BiH sa nekoliko mjeseci na nekoliko sedmica – što je važna poruka investitorima da ova zemlja ima ozbiljne namjere da privuče njihove investicije.

Nedavno su u oba entiteta doneseni zakoni kojima se omogućava restrukturiranje nesolventnih preduzeća s ciljem njihove privatizacije, kako bi, uz adekvatan novi kapital, bila preobražena u konkurentne firme koje svojiim zaposlenima mogu garantirati pristojan život.

U toku su pripreme za uvođenje PDV-a u BiH do kraja 2005. godine, što, zajedno sa novoformljenom Upravom za indirektno oporezivanje, znači da BiH konačno ima jedinstvenu poresku instituciju koja će upravljati ovim veoma važnim elementom ekonomije. Revizije javnih preduzeća u BiH, i one koje su proveli javni organi kao i one koje su provele privatne revizijske kuće, dovele su do izrade paketa zakona za reformu upravljanja javnim preduzećima a entitetske vlade su se obavezale da ih donesu do kraja ljeta.

Ništa od ovoga nije izuzetno samo po sebi, ali kada sagledate sve ono što je postignuto, rezultati su iznenađujući i, velikim dijelom, oni koji se nalaze izvan toga ih nisu svjesni.

Tto ne bi trebalo biti tako.

Činjenica da se ljudi iznenade ovim rezultat je pogrešne percepcije.

No, ono što je u posljednje dvije godine postignuto u smilu ekonomske reforme u BiH nije dovoljno za zadovoljno trljanje rukama. Napredak je u dosta slučajeva postignut samo zbog združenog pritiska međunarodne zajednice; napredak je u nekim slučajevima pretjerano skroman; no, bez obzira na to, počeli su se rješavati mnogi veliki problemi sa kojima se ova zemlja

suočavala gotovo cijelo desetljeće. A to ipak opravdava određeno povjerenje u sposobnost političara i privrednika u ovoj zemlji da ekonomiju izvedu na pravi put.

A to povjerenje je od ogromne važnosti.

Ne smije se dopustiti da nerazumijevanje trenutnog stanja u BiH potkopa to povjerenje.

Budući da sam priličan dio svoga vremena u posljednjih godinu i po proveo putujući po općinama Bosne i Hercegovine, dopustite mi da s vama podijelim neke spoznaje o prirodi ekonomske tranzicije na općinskom nivou.

Općine u cijeloj zemlji počinju pokazivati osjećaj za biznis koji pobija sliku o njima kao bastionima birokratske sklezore.

Zašto je to tako? Zašto načelnici u cijeloj zemlji vide svjetlo dok mnogi od njihovih partnera u javnim preduzećima još uvijek nisu uspjeli da se otrgnu od staromodnih ideja o ekonomskom planiranju?

Pa, u nevolji se čovjek svačega dosjeti. Mjesta koja su nekada živjela od sada odumrlih fabrika nemaju druge mogućnosti nego da traže alternative.

Te alternative postoje – u obliku malih i srednjih preduzeća i novih fabrika izgrađenih sredstvima iz privatnih investicija.

Ne treba dugo da se spozna kako funkcionira nova ekonomija kada shvatite da ta nova ekonomija može donijeti nova radna mjesta.

Nema više one vrste automatskog neprijateljstva prema privatnom vlasništvu koje je postojalo prije dvije-tri godine.

Na državnom nivou smo također svjedoci novog pragmatizma, u velikoj mjeri definiranog specifičnim zakonodavnim zahtjevima procesa europske integracije. Dosadašnji napredak je razočaravajući, osobito u vezi sa zahtjevima iz studije

izvodljivosti – no napredak je ipak postignut, postiglo ga je političko vođstvo koje je, čini se, donijelo principijelnu odluku da učini prave stvari kada je u pitanju ekonomska reforma, iako je taj proces veoma često nailazio na organizacione, administrativne i tehničke prepreke.

Nisu u pitanju samo evropske integracije. BiH je postigla politički konsensus oko strategije srednjoročnog razvoja, koja predviđa detaljne korake za dalji tok tranzicije koja treba da rezultira sistematskim poboljšanjem životnog standarda.

Kako nivo pomoći koja pristiže u zemlju opada, težište bosanskohercegovačke politike pomjerilo se sa dubokoumnih rasprava o ustavnim nijansama na konvencionalniju debatu o pojedinostima ekonomske strategije.

Pomjeranje težišta na ekonomiju je, u najmanju ruku, zdravo.

Istovremeno se ulažu stalni naponi da politička debata nepovratno okrene leđa pitanjima vezanim za sukobe, i usredsredi se na pitanja funkcionalnog građanskog društva.

Ova uporedna dešavanja – naglašavanje važnosti ekonomije, napuštanje rasprava o uzrocima – u skladu su sa novim trendom koji se počeo javljati u općinama. I dok tržište ima sve više uticaja na bosanskohercegovačku politiku na svim nivoima, ljudi koji su pokazali da razumiju dinamiku tržišta su isti oni ljudi koji shvataju kakvi dijalozi opstaju i uspijevaju u građanskom društvu.

Nije iznenađenje da je “inicijativa buldožer”, u kojoj su spojena oba ova trenda – razvoj poslovnog okruženja koje je određeno tržištem te razvoj stalnog, konstruktivnog dijaloga između zakonodavaca i građana – u posljednjih godinu dana našla prava mjesto.

Šta je sa investitorima?

Pa, investitori su i dalje sumnjičavi. Imajući u vidu blisku

prošlost BiH, to je razumljivo – tri godine rata nakon kojih je uslijedilo nekoliko protraćenih godina nacionalističkog odugovlačenja sa pravim reformama donijele su Bosni i Hercegovini, kada su investicije u pitanju, perspektivu koja se ni sa puno mašte ne bi mogla nazvati atraktivnom.

Ali u toku posljednjih nekoliko godina došlo je do korjenite promjene – tako da percepcija koja je stvorena u toku desetljeća koje je iza nas jednostavno više nije opravdana.

Svaki investitor koji razmišlja o ovoj zemlji treba imati na umu da su investicije čak i u razvijenoj ekonomiji povezane sa rizikom. U BiH rizik je možda relativno visok – ali nije onako visok kako to izgleda zbog negativne percepcije.

A potencijalna korist jednako je velika – jer je vjerovatnije da će upravo rast sa skromne osnove kakva postoji u BiH biti eksponencijalan negoli rast na tržištu koje je već zrelo.

BiH se nalazi usred procesa konsolidacije nekoliko jakih ekonomskih osnova: to je zemlja koja opravdava povjerenje investitora.

Zenica Steel je takav primjer. Ukoliko se provede predložena privatizacija tvornice, kao što je planirano u sljedeće dvije sedmice, onda to preduzeće može postati otjelotvorenje svega onoga što je bilo neodrživo u staroj privredi BiH – i ekonomski nezdravoj politici koja je bila karakteristična za poslijeratni ekonomski menadžment – a što je na putu da se preobrazi u jednu od vodećih firmi nove ekonomije, koja je u stanju generirati pozitivna dešavanja i u drugim granama, sa kojima je povezana, od proizvodnje uglja do saobraćajne infrastrukture, i to upravo zato što će jedan veliki međunarodni investitor procijeniti da su privredni uvjeti u BiH dovoljno obećavajući da opravdaju rizik od nekoliko miliona.

Da parafraziram Shakespeara: “Naše sumnje su izdajice, i zbog njih često gubimo ono što bismo inače mogli dobiti, samo zato

što se plašimo da pokušamo.”

Odnosno, drugim riječima – nije vrijeme da slušamo hronični pesimizam koji se u BiH odomaćio prije cijelog desetljeća; vrijeme je da poslušamo povjerenje koje je izrodilo nekoliko godina intenzivne ekonomske reforme.

Hvala.